

LENGYELORSZÁG

Marian Jachimowicz és a magyar irodalom

A felszabadulás utáni lengyel irodalomban nem ritka a magyar téma. Az ilyen művek szerzőire akkor érdemes igazán figyelni, ha azok a mai irodalmi élet jelentős alakjai. Közéjük tartozik az 1906-ban született lírikus és festő, Marian Jachimowicz, akit hazánkban szerzett élményei, emlékei számos magyar tárgyú vers megírására inspiráltak. 1917-ben bátyja hozta Magyarországra, aki nálunk nősült. A későbbi költő 1922-ig Budapesten és egy Tisza menti falucskában élt, szinte természetes tehát, hogy verseiben vannak magyar vonatkozások, motívumok. Az ötvenes évek vége óta már vendégként járt többször hazánkban. E látogatások eredményeként Jachimowicz közel került újabb irodalmunkhoz, több költőnkhez, egyénisége és munkássága a magyar—lengyel irodalmi kapcsolatok fontos összetevőjévé vált.

A régebbi magyar irodalom korábban sem volt ismeretlen előtte. Amikor a későn (nyomtatásban csak a felszabadulás után) jelentkező lírikus az 1944—1960 között indult lengyel költők antológiájában (1972-ben) a munkásságában felfedezhető hatásokról vallott, a magyar népdalokat és Petőfi tájleírásait is megemlítette. A negyvenes évek végén csaknem száz versből álló Petőfi-kötetet állított össze, amelynek kiadására azonban — különböző okok miatt — nem került sor. A felszabadulás utáni első lengyel Petőfi-válogatásban (1951) csupán tíz átültetése olvasható. Egy ideig magyar fordításaival, Petőfi, Ady, József Attila és Devecseri Gábor tolmácsolójaként volt jelen a lengyel irodalmi sajtóban, amelyekért megkapta a kulturális miniszter díját. A későbbiekben Füst Milán, Juhász Ferenc, Pilinszky János, Somlyó Zoltán és Weöres Sándor verseinek átültetésével is próbálkozott. Kassák-fordításai bekerültek költőnk 1967-es lengyelországi kötetébe. A Varsóban működő Csapláros István professzor magyar költők lengyel témájú verseiből összeállított egy antológiát (1971), amelyben — új átültetésekkel — Jachimowicz is szerepel. Megismerő kedvét bizonyítva, ezúttal régi és XX. századi líránkból (Balassi, Batsányi, Eötvös József, illetve Ady, Szép Ernő) egyaránt fordított. A Petőfi születésének 150. évfordulóján kiadott terjedelmes lengyel válogatásban több régebbi fordításával szerepel. Kár, hogy a két évvel ezelőtti, Varsóban megjelent magyar költészeti antológiában már nem olvashatók az ő átültetései is.

Nem igen kell bizonygatni, hogy Jachimowicz líránk iránti érdeklődésének skálája rendkívül széles. Balassitól Petőfin, Adyn, József Attilán át Kassáig, Pilinszkyig és Juhász Ferencig terjed. Nem csoda, ha Petőfi termékenyítő hatását is érzi saját munkásságában. Művészi kifejezésmódja azonban annyira a lengyel avantgarde három nemzedékéhez köti, hogy nagy múlt századi költőnk, illetve az ő látásmódjában, képalkotásában aligha érdemes rokon vonásokat keresni. Jachimowiczot inkább Kassák szellemi rokonának érezzük. Közelséget teremt közöttük a mindkettőjüket ért sokféle hatás, amelyekből önállóságukat őrizve válogattak. Ezt bizonyítja az az interjú is, amelyet a lengyel költő 1972-ben az Élet és Irodalomnak adott. „Sokfélét tudok befogadni. Türelmes vagyok. Minden embert, mindenfajta költészetet szeretnék megérteni” — vallotta. Mint mondta, a magyar irodalomból talán furcsa módon két,

egymástól merőben különböző költő érdeklí leginkább: Petőfi és Kassák, akinek művészete iránt kölcsönös megértésen alapuló vonzódást érez. E sorok írójának küldött egyik levelében ez olvasható: „A magyar költészet tapasztalatai, úgy látom, olyanira különböznek a lengyel tapasztalatoktól, hogy egyszerűen másfajta fogékony-ságra, más egyezményes jelrendszerre, más pszichikai határookra találunk a magyar-roknál, ahol a hozzánk legközelebb álló Kassákot képzeletvilága miatt kissé idegen-nek tartják, mert ő a forma aszkétája... A magyar költészet bőséghez, díszítéshez szokott, s ez nem kis akadályokat állít a lengyel versek magyar fordítói elé.”

Jachimowicz 1959-ben ismerkedett meg Kassákkal. Egy levelében így írt erről: „Kassákot előre megismertem abból a verseskötetéből, amelyet Kazimierz Wyka (a néhány éve elhunyt krakkói irodalomtörténész és kritikus) küldött el nekem... Lefordítottam öt versét, az Avantgarde nagy festőiről szólókat, amelyeket a Życie Literackie közölt, később pedig bekerültek... »A ló meghal...« című lengyel válogatásba. Azután, amikor 1959-ben eljutottam Budapestre, mindjárt a Keleti pályaudvarról felhívtam, majd pedig — meghívására — taxival egyenesen hozzá mentem. Úgy tartom, hogy ő a legnagyobb modern magyar költő. Nagyszerűen megértettük egymást, és — bár lengyelül nem tudott — kitűnően ráérezett az én stílusomra.” Nem sokkal ezután a Nagyvilág két Jachimowicz-verset közölt a magyar avantgarde atyjának tolmácsolásában. (A lengyel költő szerint néhány alkotásának eddig kiadatlan fordítása Kassák Lajosné birtokában van.) Több éves szünet után Jachimowicz a wroclawi „Odra” című folyóirat ez évi júniusi számában publikált ismét Kassák-fordítást. Költőnk emlékét „Hieroglifák” (1972) című versében is felidézte.

1959-ben Jachimowicz néhány napot Tihanyban is töltött, ahol az idős esztéta és irodalomtörténész, a lengyel származású Baránszky Jób László villájában lakott. A költő leveléből csak az derül ki, hogy Kassák Lajosné közvetítésével jutott el ide. Itt szerzett élményeiből született egyik tájleíró „nagyverse”, a „Tihany”. A tóparti táj képeinek sora talán nem is alakult volna verssé, ha befejezése nem torkollhatott volna egy emlékezetes találkozás felidézésébe.

TIHANY

Részlet

*Hamuszürke földön
menni
a nagykaréjú napkalap
alatt*

*Fáradt mandulafák kis
barackfák között
Napfénytől kipirult
őszibarack-arcok mellett*

*A házig
hol egy ismeretlen
fáradt arcú ember
köszönt
meglepett szemmel*

*Megszürkült
mint e táj színeit
ha kiadta már.*

Jachimowicz az „elhallgatás” művésze, ritkán vallja be teljesen, „végig” versekbe öntött gondolatait. Ezúttal is csak tőle tudhatjuk meg, hogy „a megszürcült ember az akkor, 1959-ben megismert Németh László”, aki nagy hatást tett rá.

A lengyel költő-festő hazánkban kevésbé ismert. Kassák említett fordításai után versei Csorba Győző és Fodor András átültetésében 1962-ben a Jelenkorban, illetve 1966-ban a Nagyvilágban, majd Fodor András műfordításainak kötetében jelentek meg magyarul. Ezeket még egy tolmácsolás követte 1974-ben az Alföldben, amely ekkor és 1976-ban Jachimowicz magyar tárgyú verseiről szóló írást is közölt. A „Lengyel költők antológiájá”-ban Jachimowicz-versek nem kaptak helyet. E mulasztás pótlásával, azt hiszem, tartozunk neki. Akadt már nem egy olyan lengyel író, aki magyar témájú műveiben gyakran használta a két nép barátságát emlegető jel-
szavakat, sémákat, de keveset tudott rólunk. Jachimowicz költészetének magyar vonatkozású darabjaiban a hozzánk közelállás alaposságából, mélyre törekvő megismerési szándékából fakad. Ez „magyar verseinek” és irodalmunk iránti érdeklődésének legrokonoszenvesebb vonása.

D. MOLNÁR ISTVÁN

OROSZ JÁNOS MUNKÁJA